

## ВИКЛИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

### CHALLENGES TO IMPLEMENTING OF THE ROME STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT INTO CRIMINAL PROCEDURAL LEGISLATION OF UKRAINE

Кучер І.О., адвокат, аспірант

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності  
імені академіка В.В. Сташиса  
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена аналізу шляхів імплементації положень Римського статуту до національного кримінального процесуального законодавства України в умовах збройної агресії російської федерації. За Угодою про асоціацію із Європейським Союзом Україна зобов'язалась забезпечити відповідність свого законодавства міжнародним стандартам, що стосуються кримінального правосуддя, зокрема у сфері розслідування та переслідування міжнародних злочинів, та ратифікувати й імплементувати Римський статут Міжнародного кримінального суду та пов'язані з ним документи. У статті розглядається процес включення цих норм у національні правові акти України, зокрема внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів.

Окреслено основні виклики, з якими стикаються українські правоохоронні органи й судова система при впровадженні міжнародних стандартів у національну практику. Зокрема, важливим є налагодження ефективної співпраці з МКС для забезпечення справедливості у справах, що стосуються воєнних та інших основних міжнародних злочинів. Проблеми, пов'язані з недосконалістю національних процедур, потребують термінових змін у законодавстві. Для цього необхідно підвищити ефективність національного розслідування міжнародних злочинів та покращити навчання правоохоронних органів та суддів у контексті міжнародного кримінального права. Важливою частиною цього процесу є підготовка спеціалізованих програм, які дозволять забезпечити правильне застосування норм Римського статуту в судовій практиці. Крім того, велика увага повинна бути приділена розробці механізмів контролю за виконанням зобов'язань України перед МКС та забезпеченню національної координації для ефективного розслідування міжнародних злочинів.

У статті також розглядається вплив збройної агресії Росії на процес імплементації Римського статуту, що спричинило додаткові складнощі в забезпеченні правосуддя в умовах війни. Порушення прав людини та міжнародні злочини, скоєні в Україні, потребують негайного реагування на рівні міжнародного права. У цьому контексті співпраця з МКС набуває особливої важливості, оскільки суд має можливість притягнути до відповідальності осіб, які скоїли серйозні порушення під час війни.

Стаття надає рекомендації щодо подальшого розвитку українського правосуддя, гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та покращення співпраці з МКС для забезпечення ефективної протидії міжнародним злочинам в умовах війни.

**Ключові слова:** Кримінальне процесуальне законодавство, Римський статут Міжнародного кримінального суду, імплементація, співробітництво з Міжнародним кримінальним судом, Міжнародний кримінальний суд та Україна.

This research focuses on the analysis of the ways of implementation of the provisions of the Rome Statute to the national criminal procedure legislation of Ukraine in the conditions of the armed aggression of the Russian Federation. In accordance with the Association Agreement with the European Union, Ukraine undertook to make provision for compliance with its legislation with international standards relating to criminal justice, in particular in the field of investigation and prosecution of international crimes, and to ratify and implement the Rome Statute of the International Criminal Court and related documents. The research considers the process of including these norms in national legal acts of Ukraine, in particular, amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes.

The main challenges faced by Ukrainian law enforcement agencies and the judicial system in the implementation of international standards in national practice are outlined in this research. In particular, it is important to establish effective cooperation with the ICC to ensure justice in cases relating to war crimes and grave breaches. Problems related to the imperfection of national procedures require urgent changes in legislation. To do this, it is necessary to increase the effectiveness of the national investigation of international crimes and improve the training of law enforcement agencies and judges in the context of international criminal law. An important part of this process is the preparation of specialized programs that will ensure the correct application of the norms of the Rome Statute in judicial practice. In addition, much attention should be paid to the development of mechanisms for monitoring the implementation of Ukraine's obligations to the ICC and ensuring national coordination for the effective investigation of international crimes.

The research also considers the impact of Russia's armed aggression on the process of implementation of the Rome Statute, which entailed additional difficulties in ensuring justice in war conditions. Human rights violations and international crimes committed in Ukraine require immediate response at the international law scale. In this context, cooperation with the ICC is of particular importance, since the court has the opportunity to bring to justice those who committed serious violations during the war.

The research provides recommendations for further development of Ukrainian justice, harmonization of national legislation with international standards and improvement of cooperation with the ICC to ensure effective counteraction to international crimes in war conditions.

**Key words:** Criminal procedural legislation, The Rome Statute of the International Criminal Court, implementation, cooperation with the International Criminal Court, International Criminal Court and Ukraine.

**Вступ.** Актуальність дослідження питань імплементації положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – РС МКС або Статут) до національного кримінального процесуального законодавства України обумовлена зростаючою потребою у забезпеченні справедливості юрисдикційними засобами України та дотриманні міжнародного права в умовах збройної агресії РФ.

З 2014 року Україна перебуває в ситуації, яка вимагає не лише правової реакції на злочин агресії, воєнні злочини та злочини проти людяності, можливий геноцид, а й інте-

грації міжнародних стандартів правосуддя у національну правову систему. РС МКС, що є основою діяльності Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), встановлює чіткі норми щодо боротьби з найтяжчими міжнародними злочинами.

Для України імплементація Статуту є не лише зобов'язанням перед міжнародною спільнотою, закріпленим у статті 8 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої

сторони, а й необхідністю забезпечення ефективного правосуддя в умовах міжнародного збройного конфлікту.

Попри часткове визнання юрисдикції МКС у 2014 та 2015 роках, Україна до 2024 року залишалася в статусі держави, яка не ратифікувала Статут, що обмежувало можливості з взаємодії з МКС.

01 січня 2025 року Статут набрав чинності для України та став частиною національного законодавства. Цьому передувало прийняття Закону України від 21 серпня 2024 року № 3909-IX «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» [1], а також імплементаційного закону від 09 жовтня 2024 року № 4012-IX [2], які певною мірою інтегрували положення Статуту до українського законодавства.

Водночас дотепер постає питання щодо завершеності процесу імплементації Статуту. Зокрема, залишаються питання з повноти врегулювання взаємодії національних органів із МКС, застосування документів МКС, пов'язаних зі співробітництвом із РС МКС, зокрема Правил процедури та доказування та ін.

**Аналіз останніх досліджень.** Питання ратифікації та імплементації РС МКС знайшли своє відображення у дослідженнях Р. Волинець, М. Гнатовського, В. Гутника, В. Зуєва, Н. Камінської, С. Присяжнюк, О. Сенаторової, Т. Сироїд, Е. Тітко, Є. Щербань та ін. Увага до цього питання загострилася через внесення змін до КПК України – у контексті співробітництва України з МКС, та нещодавню ратифікацію Статуту, зокрема у дослідженнях І. Гловюк, О. Дроздова, К. Задой, О. Зуєва, О. Кучер, М. Пашковського, А. Підгородинської, М. Смирнова й ін.

Проте питання щодо способів належної імплементації положень РС МКС у кримінальне процесуальне законодавство України залишаються відкритими.

**Мета статті.** Аналіз процесу імплементації положень РС МКС до національного кримінального процесуального законодавства України та формування рекомендацій щодо його вдосконалення.

**Виклад основного матеріалу.** Потреба в імплементації положень РС МКС виникла із першою заявою Верховної Ради України до МКС від 25 лютого 2014 року № 790-VII [3] та за постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VIII [4] – через очевидну потребу у реалізації реального співробітництва з МКС, яка передбачає наявність у національному законодавстві, передусім кримінальному процесуальному, відповідних механізмів процесуальної взаємодії.

Водночас без належної ратифікації та імплементації положень Статуту ефективність такого співробітництва вбачалась вкрай сумнівною та фактично залишалась на рівні задекларованих намірів. До того ж названі заяви не надавали Україні всіх прав, передбачених для держав, що ратифікували РС МКС. Україна не ставала повноправним учасником МКС.

Подальшим поштовхом до упорядкування ситуації із РС МКС була ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [5], підписавши яку Україна взяла на себе зобов'язання ратифікувати Статут і привести національне законодавство у відповідність до його норм.

30 червня 2019 року набрали чинності зміни до Конституції України, прийняті парламентом 2 червня 2016 року, та якими до частини шостої статті 124 включено положення про можливість визнання Україною юрисдикції МКС на умовах, визначених РС МКС [6] (хоча, як зазначалося вище, юрисдикція МКС була визнана Україною відповідними заявами до цього двічі – у 2014 та у 2015 роках, і очевидно, що ці визнання відбувалися на умовах Статуту). Це створило підґрунтя для майбутньої співпраці держави з Судом [7, с. 246].

Заразом правничою спільнотою та законодавцями неодноразово здійснювались спроби внаормувати питання взаємодії з МКС.

Ще у 2016 році робочою групою експертів платформи «Правозахисний Порядок Денний» був розроблений проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення його гармонізації до положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду», який публічно обговорювався на полях Верховної Ради України, однак не був зареєстрований у парламенті [8; 9, с. 92–92].

За часів каденції VIII скликання Верховної Ради Урядом України було декілька законотворчих ініціатив, зокрема законопроект ухвалений в першому читанні [10], а також законопроект, прийнятий 20 травня 2021 року та направлений на підпис Президенту України, однак не підписаний [11]. Проте названі законопроекти не містили зміни до Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) і Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України, які б регулювали порядок взаємодії з МКС, оскільки Статут містить норми як матеріально-правового, так і процесуального та процедурного характеру, що дозволяє говорити про їх можливий зв'язок із відповідними нормами національного кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства.

Реакцією на цю проблему, яку очевидно актуалізувала повномасштабна агресія російської федерації, мав бути Закон України № 2236-IX від 3 травня 2022 року, яким КПК доповнено розділом IX-2 «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» [12].

Однак окремі положення щодо співробітництва з МКС, включені названим законом до КПК, не повністю відповідали вимогам РС МКС та викликали обґрунтовану критику з боку наукової спільноти [13; 14; 15; 16].

З-поміж іншого, зміст окремих норм розділу IX-2 КПК, що відсилають до положень РС МКС, дозволяв припускати, що законодавець, *de facto* включив РС МКС до числа джерел кримінального процесуального законодавства, без ратифікації та імплементації Статуту Україною.

Наведене, а так само інші недоліки правового регулювання у цій площині, дозволяли ставити під сумнів як законність, так і ефективність взаємодії України із МКС.

21 серпня 2024 року Верховна Рада України ратифікувала РС МКС, ухваливши Закон № 3909-IX «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» [1]. А в жовтні 2024 року Верховна Рада України ухвалила закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» [2], що не завершило, але стало черговим кроком у багаторічній роботі щодо імплементації положень РС МКС до національного законодавства України, зокрема з урахуванням повномасштабного вторгнення росії на територію України.

РС МКС набрав чинності для України 1 січня 2025 року, що разом із набранням чинності «імплементаційного закону» від 09.10.2024 підсилює дискусії про належну імплементацію РС МКС, оскільки постає низка питань, основні з яких – щодо необхідності, а також повноти й завершеності процесу імплементації положень Статуту.

Під поняттям «імплементація» (від лат. *Implere* – «наповнювати, досягати, виконувати, здійснювати») в міжнародному праві розуміється організаційно-правова діяльність держав з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань [17, с. 329; 18, с. 184]. На думку Н. Камінської та Є. Щербань, найточніше у семантичному сенсі поняття «імплементація» відповідає українському еквіваленту «впровадження», а тому вони пропонують під імплементацією РС МКС розуміти організаційно-правову діяльність держави, що реалізується в законодавчо визначеному порядку та складається з послідовних правових та інших (зокрема організаційних) процедур, спрямованих на забезпечення здійснення юрисдикції МКС стосовно

осіб, відповідальних за злочини у порядку, визначеному РС МКС [19, с. 54–55, 58].

Підтримуючи таке визначення у широкому розумінні названого терміну, зазначу, що імплементація охоплює не лише вжиття з боку держави певних правових заходів щодо впровадження положень міжнародного права, а й вжиття організаційних заходів, безпосередньо не пов'язаних із прийняттям нормативно-правових актів.

Однак говорячи про правові заходи, можна констатувати, що прямої вимоги щодо імплементації його положень РС МКС не містить.

Так, оскільки РС МКС не виконується самостійно та автоматично після ратифікації, держава, з огляду на положення статті 88 Статуту, має адаптувати своє законодавство, забезпечивши наявність у національному законодавстві процедур для усіх форм взаємодії із МКС [20; 21, с. 140].

Як зауважує з цього приводу В. Гутник, попри відсутність формалізованого зобов'язання для держав-учасниць Статуту, такі держави фактично вважають себе зобов'язаними здійснити його імплементацію у національне законодавство з огляду на особливу природу та завдання МКС [22, с. 12].

Водночас як зазначають Н. Камінська та Є. Щербань, із членства у РС МКС випливає низка зобов'язань, одним з головних із яких є визнання принципу комплементарності, ключові наслідки визнання якого відображені у положеннях статей 1 та 17 Статуту. Названий принцип є «основним концептуальним принципом діяльності Суду» [19, с. 50, 52].

Крім того, стосовно імплементації РС МКС основні зобов'язання України випливають також із принципу співробітництва, що передбачає зобов'язання взаємодіяти з МКС відповідно до Частини 9 РС МКС та приймати відповідні законодавчі акти про співпрацю. З огляду на це, якщо Україна хоче переслідувати винних осіб та розслідувати злочини на національному, а не на міжнародному рівні (в МКС), має бути забезпечене прийняття національного законодавства та процедур щодо проведення розслідувань та притягнення до відповідальності за дії, які МКС вважає злочинами (у тому числі положення про територіальну юрисдикцію, злочини та відповідні принципи кримінальної відповідальності) [23, с. 23–24].

Що ж до принципу комплементарності, Офіс прокурора МКС ще у 2006 році у заяві щодо політики обвинувачення вказав, що «відповідно до Статуту держави несуть основну відповідальність за запобігання і покарання злеств на власних територіях. У цьому розумінні, втручання Офісу прокурора повинно бути у виключних випадках, коли держави не проводять розслідувань і переслідувань, або у випадках, коли такий намір є, однак насправді не здатні або неспроможні забезпечити провадження. Суд заснований на принципі комплементарності та забезпечує верховенство права на міжнародному рівні шляхом створення взаємозалежної, взаємозміцнюючої міжнародної системи правосуддя. Маючи це на увазі, Офісом прийнято позитивний підхід до комплементарності, що означає, що він заохочує реальні національні провадження, де це можливо; покладається на національні та міжнародні мережі; і бере участь в системі міжнародного співробітництва» [24, с. 5].

Наведена концепція «активної комплементарності», на думку М. Гнатовського, найповніше викладає зміст принципу комплементарності [25, с. 73].

За цією концепцією, а так само з огляду на позитивні зобов'язання, сформульовані на підставі положень статей 2 і 3 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) [26], «держава, яка одночасно є стороною РС МКС та ЄКПЛ може вважатися такою, що виконує свої міжнародні зобов'язання, лише якщо вона здійснює ефективні розслідування міжнародних злочинів та притягає до кримінальної відповідальності винних у них осіб» [25, с. 74].

З цього випливає, що держава зобов'язана або гарантувати належне розслідування та правосуддя щодо таких злочинів, або забезпечити можливості для ефективної взаємодії із міжнародними судовими органами (передусім МКС) задля відновлення інтересів потерпілих від таких злочинів і покарання винних осіб.

Таким чином, у РС МКС непрямо закріплені зобов'язання щодо імплементації його положень у національне законодавство держав-учасниць Статуту, що, на думку В. Гутника, «впливає з первинної відповідальності держав щодо боротьби з міжнародними злочинами та притягнення до кримінальної відповідальності у рамках національних правопорядків, тих осіб, які вчинили злочини, що підпадають під предметну юрисдикцію МКС» [22, с. 14].

Узагальнюючи, РС МКС є правовою основою, яка зміцнює норми міжнародного гуманітарного права і, відповідно, вимагає прийняття національного законодавства для виконання зобов'язань, що випливають з нього, та сприяння діяльності Суду, а також взаємної технічної допомоги між державами з метою розробки такого імплементаційного законодавства, яке б враховувало, що всі держави зобов'язані дотримуватися та забезпечувати виконання за будь-яких обставин норм, встановлених Женевськими конвенціями 1949 року, оскільки ці норми застосовуються до них, включаючи ті, що містяться в Додаткових протоколах 1977 року [27, с. 3].

Крім того, як уже згадувалось, Україна зобов'язалась ратифікувати та імплементувати РС МКС з огляду на положення статті 8 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також пунктів 1 та 3 статті 24 Угоди, відповідно до яких сторони домовились надати розв'язати судові співробітництво у цивільних та кримінальних справах, повною мірою використовуючи відповідні міжнародні й двосторонні документи та ґрунтуючись на принципах юридичної визначеності й праві на справедливий суд. Стосовно судового співробітництва в кримінальних справах Сторони намагаються посилити взаємодію щодо взаємної правової допомоги та екстрадиції, що включатиме, у разі необхідності, приєднання до відповідних міжнародних документів ООН та Ради Європи, зокрема Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року, та їх виконання, як зазначається у статті 8 цієї Угоди [5].

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що імплементація положень РС МКС є міжнародно-правовим обов'язком України та способом виконання положень статті 88 РС МКС, при цьому без урахування черговості здійснення процесів ратифікації та імплементації.

Залежно від обраного підходу, імплементація Римського статуту в національне законодавство може здійснюватися різними способами:

- повна інкорпорація, себто інтеграція положень Статуту шляхом прямого застосування міжнародного права, відсилання чи копіювання;
- відмова від інкорпорації («нульове рішення»);
- інкорпорація зі змінами;
- комбінований підхід [21, с. 139].

Досвід держав-учасниць РС МКС свідчить, що переважно застосовується інкорпорація, тобто відтворення [19, с. 65], але Статут не є «самовиконуваним» документом. Тому імплементація вимагає тривалої правотворчої роботи для адаптації національного законодавства.

На основі досвіду інших країн щодо імплементації РС МКС вітчизняні дослідники сформулювали такі основні форми імплементації:

1. Прийняття єдиного законодавчого акта, який регулює всі питання співпраці з МКС.
2. Внесення змін та доповнень до окремих законодавчих актів, зокрема до Конституції, кодексів чи законів.
3. Комбінований підхід – зміни до чинного законодавства разом із прийняттям окремого закону про співпрацю з МКС [19, с. 65].



Щодо обсягу імплементації безпосередньо у національне кримінальне процесуальне законодавство, то В. Гутник висловлює позицію, за якою імплементація процесуальних норм РС МКС до національного кримінального процесу здійснюється *mutatis mutandis*, у частині, де це допускається національним кримінальним процесом, з огляду на відмінності національних кримінальних процесуальних законодавств та особливою правовою природою міжнародного кримінального судочинства [22, с. 15].

Менше з тим, для ефективної імплементації положень РС МКС до національного законодавства України необхідне уточнення механізмів співпраці з МКС, зокрема через доповнення КПК відповідними нормами, що регламентують взаємодію з цією міжнародною інституцією [28, с. 291–292].

Зміни до КПК, передбачені Законом України № 4012-IX від 9 жовтня 2024 року, спрямовані на адаптацію національного законодавства до положень РС МКС. Зокрема, органи безпеки отримали повноваження проводити досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі злочинами проти людяності, які визначені у новій статті 442-1 Кримінального кодексу України (далі – КК); внесено зміни до положень КПК, які регулюють окремі питання досудового розслідування за спеціальною процедурою, запобіжні заходи, строки досудового розслідування та окремі процесуальні аспекти. Також із розділу IX-2 КПК виключено примітку, що обмежувала обсяг співпраці України з МКС.

Однак, ці зміни забезпечують лише часткове виконання Україною зобов'язань, що виникають після набрання чинності для неї РС МКС, та створення умов для ефективного розслідування найтяжчих міжнародних злочинів.

Так, окремі норми КПК не увідповіднено до положень Статуту. Для прикладу, стаття 20 РС МКС містить положення щодо формальних винятків з принципу *ne bis in idem*.

Натомість статтею 19 КПК, яка конкретизує положення статті 61 Конституції України та частини 3 статті 2 КК, без жодних винятків передбачено, що ніхто не може бути двічі обвинуваченим або покараним за кримінальне правопорушення, за яким він був виправданий або засуджений на підставі вироку суду, що набрав законної сили.

Крім того, положеннями частини 3 статті 31 КПК, в розвиток положень частини 5 статті 124 Конституції України, передбачено право обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, за яке передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, на розгляд його справи судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Наразі єдиний виняток із цього правила передбачений частиною 10 статті 615 КПК та пов'язаний з особливостями здійснення судочинства в умовах режиму воєнного стану.

Натомість РС МКС не передбачає права обвинуваченого на розгляд справи судом присяжних, та наразі чинний КПК не містить виключень з цього права, які б узгоджувались із РС МКС.

Крім того, статтею 21 Статуту, серед іншого, передбачено що МКС, перш за все, застосовує РС МКС, Елементи злочинів та свої Правила процедури й доказування. Крім того, Суд може застосовувати принципи та норми права відповідно до того, як вони були розтлумачені в його попередніх рішеннях.

Тобто, у діяльності МКС застосовується не тільки Статут безпосередньо, а й пов'язані з ним документи та, відповідно, практика Суду.

Водночас питання застосування пов'язаних зі Статutom документів під час усіх передбачених форм співробітництва із МКС, а так само можливість врахування практики Суду, взагалі не було предметом регулювання згаданих Законів України № 3909-IX від 21 серпня 2024 року та № 4012-IX від 9 жовтня 2024 року, й дотепер чекає на своє вирішення.

Однак підходи до застосування цих документів можуть мати істотне значення, до прикладу, під час оцінки доказів у кримінальному провадженні у разі його перейняття щодо злочинів проти відправлення правосуддя, що здійснюється МКС, в рамках, визначених частиною 2 статті 620 КПК.

До того ж дотепер детально не врегульовані механізми співпраці з МКС за окремими формами співробітництва, як-от процедури виконання рішень Палати досудового провадження, способів і меж взаємодії національних органів досудового розслідування та прокуратури із представниками Офісу прокурора МКС під час виконання останніми процесуальних дій на території України.

Наведене у площині безпосередньо правових заходів є лише частиною задач, які підлягають вирішенню у процесі імплементації РС МКС як у кримінальний процес зокрема, так і національне законодавство загалом.

Науковцями, зокрема Н. Камінською та Є. Щербань висловлювались пропозиції щодо доцільності прийняття спеціального закону про співпрацю із МКС, яке має супроводжувати процес внесення змін до КК, КПК та КВК України [21, с. 141]. В. Навроцькою висловлювалась схожа пропозиція щодо доцільності прийняття спеціального закону про співпрацю із МКС, оскільки, як зазначає авторка, предметом регулювання норм кримінального процесуального законодавства України є питання кримінального переслідування, що здійснюється національними органами, що ведуть кримінальний процес [29, с. 274].

Проте з цього приводу сформульована інша позиція, за якою співпраця із МКС є додатковим, забезпечувальним кримінальним провадженням щодо основного провадження, що здійснюється національними органами або МКС [30, с. 293].

Підтримуючи наведену позицію, вважаємо, що норми, якими врегульовується порядок процесуальної взаємодії уповноважених органів України із МКС, мають міститись у КПК.

Загалом, попри досягнутий прогрес, імплементація РС МКС залишається неповною та вбачається, що для завершення цього процесу, крім внесення змін до чинного законодавства, необхідно здійснити низку організаційних заходів.

Зокрема, доцільним вбачається розширення мережі наявних майданчиків для обміну досвідом із представниками іноземних держав та міжнародних організацій щодо розслідування та притягнення до відповідальності осіб у справах про міжнародні злочини, а також щодо роботи МКС та теоретичних і практичних аспектів взаємодії із Судом; вдосконалення вже напрацьованих та розробку нових програм підготовки працівників правоохоронних органів та суду з окреслених питань [31; 32; 33].

При цьому необхідним є розширення таких програм підготовки на адвокатів, як основних суб'єктів надання правової допомоги у названій категорії кримінальних проваджень підозрюваним, обвинуваченим та засудженим, а також потерпілим [34]. Разом з тим, вартим уваги є необхідність розв'язання низки проблем, що виникають під час здійснення правового захисту у названій категорії кримінальних проваджень, які публічно озвучувались адвокатською спільнотою [35].

Окрім названого, слушною є пропозиція А. Попової щодо необхідності проведення інформаційних кампаній, спрямованих на постраждалих від воєнних злочинів, свідків цих злочинів та організацій громадянського суспільства. Зміст таких кампаній має включати роз'яснення поняття «воєнні злочини» та їхньої юридичної кваліфікації, інформацію щодо ідентифікації постраждалих від воєнних злочинів, роз'яснення прав постраждалих під час кримінального провадження, а також інформацію про доступні заходи підтримки постраждалих [36, с. 38, 36].

Досягнення мети наведених пропозицій неможливе без моніторингу якості перекладу українською мовою офіційного тексту (текстів) РС МКС (сайт Верховної Ради

України містить 2 версії такого офіційного перекладу: від 17.07.1998 та від 21.08.2024) та внесення своєчасних змін до перекладу. Крім того, нагальним є питання про офіційний переклад українською мовою ключових документів, пов'язаних з РС МКС, які стосуються співробітництва з МКС, зокрема Елементів злочинів, Правил процедури та доказування, Регламентів МКС, ОП МКС тощо [37, с. 208]. Так само доцільним є офіційний переклад та узагальнення судової практики МКС.

Підсумовуючи, реалізація таких заходів дозволить забезпечити відповідність українського законодавства міжнародним стандартам, підвищити ефективність розслідування та притягнення до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів, створити умови для повноцінного функціонування механізмів міжнародного правосуддя в Україні.

**Висновки.** Імплементация РС МКС в кримінальне процесуальне законодавство України є складним, але необхідним процесом для посилення кримінального правосуддя України, так і в цілому Римської системи міжнародного кримінального правосуддя. Цей процес наразі є далеким від завершення, оскільки вжиті державою заходи не є достатніми для констатації виконання Україною обов'язків щодо імплементації, що виходять з міжнародних договірних зобов'язань України.

Вбачається, що імплементація Статуту передбачає низку заходів правового та організаційного характеру, від повноти реалізації яких залежить ефективність розслідування та притягнення до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів як силами компетентних національних органів, так із залученням механізмів МКС.

По-перше, необхідно продовжити законотворчу роботу та ухвалити низку змін до національного законодавства, зокрема до КПК, якими врегулювати супереч-

ності із положеннями РС МКС, а також детально регламентувати окремі механізми співпраці з МКС, зокрема порядок співпраці України з МКС, включаючи процедури передачі осіб, збору доказів, виконання запитів про допомогу та рішень МКС, положення щодо виконання рішень Палати попереднього провадження, дій прокурора МКС, а також межі та порядок застосування документів, пов'язаних зі співробітництвом із РС МКС, зокрема Правил процедури та доказування, та застосування судової практики МКС.

По-друге, слід забезпечити тренінги правоохоронних органів та судової системи, а так само адвокатів щодо специфіки кримінальних проваджень у справах про міжнародні злочини, а також роботи МКС та теоретичних і практичних аспектів взаємодії із Судом. Для цього необхідно розширити активні навчальні програми з положень РС МКС та застосовуваного Судом права, у тому числі судової практики МКС.

По-третє, Україна має посилити співпрацю з МКС через спільні програми, орієнтовані на вдосконалення правових механізмів, що передбачає обмін досвідом, участь у тренінгах та семінарах, а також розробку спільних рекомендацій.

По-четверте, для успішної реалізації наведених організаційних заходів необхідним є забезпечення публікації уніфікованого перекладу українською мовою офіційного тексту РС МКС та пов'язаних зі Статутом документів, а також практики Суду.

Реалізація таких заходів дозволить забезпечити відповідність українського законодавства міжнародним стандартам, підвищити ефективність боротьби з міжнародними злочинами та створити умови для повноцінного функціонування механізмів міжнародного правосуддя в Україні.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
2. Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
3. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
4. Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій "ДНР" та "ЛНР", які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text) (дата звернення: 27.01.2025).
6. Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
7. Тітко Е., Сацки М. Проблеми та перспективи ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду в Україні. *Наукові записки: серія право*. 2024. № 16. С. 246–252. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-246-252> (дата звернення: 27.01.2025).
8. Європейські та українські парламентарі й правозахисники обговорять, як притягнути до відповідальності міжнародних воєнних злочинців. Центр громадянських свобод. URL: <https://ccl.org.ua/news/424/> (дата звернення: 27.01.2025).
9. Зубанський М. Проблема гармонізації законодавства України та положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду (в контексті військових дій на Сході України). Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару. (25 червня 2021 р.) / упор. М.Т. Гаврильців. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 300 с. 2021. С. 90–95.
10. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права №9438 від 20.12.2018. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=65266](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266) (дата звернення: 27.01.2025).
11. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права №2689 від 27.12.2019. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=67804](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804) (дата звернення: 27.01.2025).
12. Закон України від 03.05.2022 №2236-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#Text> (дата звернення: 27.01.2025).
13. Смирнов М.І. Перспективи та правові наслідки ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду в контексті військової агресії росії проти України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. С. 98–102. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2022.19> (дата звернення: 27.01.2025).
14. Пашковський М. І. Проблемні питання регламентації в КПК України співробітництва з Міжнародним кримінальним судом. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу*, м. Львів, 23 верес. 2022 р. Львів, 2022. С. 205–210.

15. Дроздов О.М., Дроздова О.В., Карпенко М.О., Зуєв О.В. Співробітництво із Міжнародним кримінальним судом: організаційні, юрисдикційні та кримінальні процесуальні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №8. С. 484–492. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/110> (дата звернення: 27.01.2025).
16. Гловюк І., Завтур В. Кримінальне провадження в Україні в режимі воєнного стану. *The Challenges and Opportunities in Law: Ukrainian Case under the Conditions of War*. Kraków, 2023. С. 517–633. URL: <https://doi.org/10.12797/9788381388887.06> (дата звернення: 27.01.2025).
17. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : Юридична думка, 2007. 992 с.
18. Грін О.О. Словник міжнародно-правових термінів. Ужгород:ПП Данило С.І., 2010. 500 с.
19. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду: досвід зарубіжних держав та України: монографія. Київ–Одеса: Фенікс, 2021. 214 с.
20. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_588#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text) (дата звернення: 27.01.2025).
21. Щербань Є. В., Камінська Н. В. Деякі питання імплементції Римського статуту про Міжнародний кримінальний суд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №2 (115). С. 138–143. URL: <https://doi.org/10.33270/01201152.138> (дата звернення: 27.01.2025).
22. Гутник В. Окремі питання імплементції Римського Статуту МКС у внутрішньодержавне законодавство України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Sv. 5, Vyd. 4. С. 11–17. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-4/04.pdf> (дата звернення: 27.01.2025).
23. Global Rights Compliance. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні в Україні (оновлено). Вересень 2020 р. Київ. URL: <https://www.asser.nl/media/794858/2021-the-domestic-implementation-of-ihl-in-ukraine-updated-українська.pdf> (дата звернення: 27.01.2025).
24. ICC-Office of the Prosecutor, Report on Prosecutorial Strategy, September 2006, URL: [http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/D673DD8C-D427-4547-BC69-2D363E07274B/143708/ProsecutorialStrategy20060914\\_English.pdf](http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/D673DD8C-D427-4547-BC69-2D363E07274B/143708/ProsecutorialStrategy20060914_English.pdf). (дата звернення: 27.01.2025).
25. Гнатовський М.М. Позитивні зобов'язання за ЄКПЛ та "позитивна комплементарність" за Римським статутом: можливості взаємодії. *Національна безпека і оборона*. № 5–6 (163–164). 2016. URL: [https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD163-164\\_2016\\_ukr.pdf](https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD163-164_2016_ukr.pdf) (дата звернення: 27.01.2025).
26. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. Офіційний вебпортал парламенту України URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 27.01.2025).
27. Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court in Bolivia. *International Criminal Court*. URL: [https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp\\_docs/ASP9/ICC-ASP9-POA2010-BOL-ENG.pdf](https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP9/ICC-ASP9-POA2010-BOL-ENG.pdf) (дата звернення: 27.01.2025).
28. Волинець Р. До питання ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12 (286). С. 289–293. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/12/54.pdf> (дата звернення: 27.01.2025).
29. Навроцька В. Взаємодія МКС та внутрішньодержавних правоохоронних органів щодо розслідування фактів збройної агресії РФ проти України. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 2 (46), 2022. С. 268–276. URL: <http://kelmczasopisma.com.ua/viewpdf/8633> (дата звернення: 27.01.2025).
30. Пашковський М.І. Тема 36 Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом. *Кримінальний процес: підручник*/ І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін / ред.: А. Я. Хитра, Р. М. Шехавцов. Львів, 2022. С. 286–307.
31. Заступник директора Тренінгового центру прокурорів України Андрій Орлеан, а також заступник начальника аналітичного відділу підготовки прокурорів ТЦПУ Аревік Абрамянц взяли участь у тренінгу з питань міжнародних злочинів. Тренінговий центр прокурорів України. URL: <https://ptcu.gp.gov.ua/uk/2023/08/zastupnyk-dyrektora-treningovogo-czentru-prokuroriv-ukrayiny-andrij-orlean-a-takozh-zastupnyk-nachalnyka-analitychnogo-viddil-pidgotovky-prokuroriv-tczpu-arevik-abramyancz-vzyaly-uchast-u-treningu-z/> (дата звернення: 27.01.2025).
32. Відбувся тренінг «Воєнні злочини в системі міжнародних злочинів». Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/archive/1702668/> (дата звернення: 27.01.2025).
33. Воєнні злочини та пов'язані з ними питання в умовах збройного конфлікту в Україні: міжнародна практика. *Національна школа суддів України*. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/voenni-zlochiny-ta-povyazani-z-nimi-pitannya-v-umovah-zbroynogo-konfliktu-v-ukraini-mijnarodna-praktika/> (дата звернення: 27.01.2025).
34. Воєнні злочини: кваліфікація злочину та роль захисника. Ірина Гловюк. Вища школа адвокатури НААУ. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/gloviuk-iryna/articles/vojenni-zlochiny-kvalifikacija-zlocinu-ta-rol-zahisnika-irina-gloviuk> (дата звернення: 27.01.2025).
35. Відверто про виклики для захисників у справах про воєнні злочини. Сайт про кримінальну юстицію простою і зрозумілою мовою – JustTalk. URL: <https://justtalk.com.ua/post/vidverto-pro-vikliki-dlya-zahisnikov-u-spravah-pro-voenni-zlochiny> (дата звернення: 27.01.2025).
36. Попова А. Дослідження національного кримінального законодавства в контексті співпраці Міжнародного кримінального суду з Україною: аналіт. огляд / уклад. А. Попова; за заг. ред. Ю. Богдан, А. Гончаренко. Київ: Вид-во, 2024. 40 с. URL: <https://t4pua.org/files/doc/1604924137.pdf> (дата звернення: 27.01.2025).
37. Пашковський М. І. Проблемні питання регламентації в КПК України співробітництва з Міжнародним кримінальним судом. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу*, м. Львів, 23 верес. 2022 р. Львів, 2022. С. 205–210.